

porasle te država zarađivala na glazbenom ukusu velikog broja svojih građana. Autorica zaključuje da su urednici bili glavni čuvari ideološke, moralne i političke ispravnosti konkretnog kulturnog proizvoda.

Posljednji rad u Zborniku onaj je Martina Pogačara „*GAME OVER*“: *Računalniki, socializem in spomin*. Autor uspostavlja koncept retro-identifikacije, kojim skreće pozornost na konceptualizaciju pamćenja i sjećanja, a time i na slabo istraženo pitanje koje pretpostavlja osobna i kolektivna sjećanja kroz određene tehnologije. Kroz kombinaciju istraživanja implikacija računalne tehnologije, retro-identifikaciju i sjećanja na jugoslavenske 80-e, posebno se usredotočuje na odnos pojedinaca prema sebi, prošlosti i sadašnjosti te razumijevanju svog mjesta u svijetu. Istraživanje je napravljeno kroz intervjue s ispitanicima koji su 80-ih imali računala. Pokazalo se da je većina ispitanika Jugoslaviju smatralo modernom i drugačijom od ostatka Istočnog bloka. Autor smatra da je odrastanje uz računala ispitanicima omogućilo da o svijetu razmišljaju drugačije i izvan nacionalnih okvira. Zaključuje se da se kroz nešto banalno kao što su računalne igrice može istraživati o djetinjstvu i odrastanju u Jugoslaviji.

Zbornik radova posvećen različitim poljima života u jugoslavenskom socijalizmu zanimljivo je i korisno izdanje. Njegova multidisciplinarnost i interdisciplinarnost, kao i širok raspon obrađenih tema mogu zainteresirati velik broj čitatelja za njegovo iščitavanje, a neke možda potaknu i na daljnja istraživanja. U svakom slučaju, ovaj je Zbornik značajan doprinos istraživanju jugoslavenskog socijalističkog društva iz različitih perspektiva i pomoću različitih metodologija te postoji nada da će biti još takvih kvalitetnih izdanja.

Sergej Filipović

Zbornik povodom desete obljetnice splitskog Odsjeka za povijest

Spalatumque dedit ortum. Zbornik povodom desete godišnjice Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu (ur. Ivan Basić, Marko Rimac), Filozofski fakultet u Splitu – Odsjek za povijest, Split 2014., 616 str.

Desetu obljetnicu postojanja studija povijesti u Splitu obilježili su ove godine njegovi zaposlenici, bivši i sadašnji suradnici, te prijatelji izdavanjem zbornika radova pod naslovom „*Spalatumque dedit ortum – Zbornik povodom desete godišnjice Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu*“. Zbornik su uredili Ivan Basić i Marko Rimac, a računajući njih dvojicu, 29 radova i priloge u zborniku potpisuje 30 autora iz Splita i Zagreba. Potreba za pokretanjem najprije Filozofskog fakulteta, a među njegovim odsjecima i onoga za povijest, pojavila se nakon osnivanja Sveučilišta u Zadru kada je Sveučilište u Splitu izgubilo svoju humanističku komponentu. Rješenje je ubrzo pronađeno u osnivanju studija povijesti kao dislociranog studija Filozofskog fakulteta u Zagrebu na kojem bi nastavnici Odsjeka za povijest izvodili nastavu prema postojećem planu i programu.

Konačno je 9. rujna 2003. i potpisan ugovor kojim je takva suradnja pokrenuta. Kako je od samog početka zamišljeno da to bude samo privremeno rješenje, ubrzo se započelo sa zapošljavanjem znanstvenih novaka i znanstveno-nastavnog osoblja. Time su se do početka akademske godine 2008./2009. stekli uvjeti za dobivanje dopusnice za osnivanje samostalnog studija povijesti. Otada se i Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu razvija samostalno i traži svoje mjesto u hrvatskoj znanstveno-historiografskoj i sveučilišnoj zajednici.

Riječ urednikâ (str. 9-10) objašnjava čitateljima značenje i simboliku odabranog naslova *Spalatumque dedit ortum – U Splitu bio je rođen* posuđenog iz epitafa Tome Arhiđakona. Tomino djelo važni je i daleki stvaralački prethodnik, a Odsjek za povijest na sličan je način u Splitu rođen, u njemu djeluje i namijenjen obogaćenju te sredine. Latinističku tradiciju zbornik poštuje i kroz prijevode naslova dvaju cjelina na koje je ovaj zbornik podijeljen.

Prvi dio – Pars prima: Deset godina poslije – O počecima i djelovanju Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu (Post decem annos – Initia et activitas Studii Sectionisque historiae in Facultate Philosophiae Universitatis Spalatensis, str. 11-88) obuhvaća radove koji govore o nastanku i djelovanju Odsjeka, ali i radove koji svjedoče o osobnim nastavničkim i studentskim iskustvima predavanja i studiranja na studiju povijesti u Splitu. Nikša Stančić u radu „O počecima studija povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu“ (str. 13-16) piše o inicijativama koje su dovele do pokretanja i osamostaljivanja spomenutog studija. Tomislav Raukar u radu „Dva grada, srednjovjekovni i suvremeni Split“ (str. 17-23) na zanimljiv način povezuje svoje djelovanje na splitskom studiju povijesti sa slikom srednjovjekovnog Splita koja se još uvijek nalazi utkana u njegovo suvremeno lice. Znanstvenu, izdavačku i nastavnu djelatnost približavaju nam sadašnji i bivši pročelnici Odsjeka za povijest, Marko Trogrlić i Josip Vrandečić u radu „Studij povijesti na Filozofskom fakultetu u Splitu: od samostalnog splitskog studija povijesti do jednog među studijima povijesti u Europskoj Uniji“ (str. 25-47). Na skromne početke studija povijesti podsjetio je Petar Selem u radu „Radna soba s pogledom na luku, predavaonica s pogledom na Marjan“ (str. 49). Formativno razdoblje za većinu studenata predstavlja prva godina studija na kojoj se ponajprije sreću sa starom poviješću, stoga je nastava stare povijesti zamišljena kroz sustav koji studente ne samo uči nego i izgrađuje njihovu kritičnost. O tome izvještava Bruna Kuntić-Makvić u radu „Stara povijest na studiju povijesti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu“ (str. 51-72). Od iznimne je važnosti za nastavu povijesti u osnovnim i srednjim školama da se obrazovanje nastavnika nastavi tijekom cijele karijere. Djelatnost i suradnju koja je s tim ciljem započeta opisuje Loranda Miletić u radu „O suradnji Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu i Agencije za odgoj i obrazovanje“ (str. 73-75). Splitski studenti povijesti odlučili su se udružiti radi proširenja svojih interesa, popularizacije struke i poboljšanja studentskog standarda. Rad studentske udruge opisuje student Mate Božić u radu „Udruga studenata povijesti ‘Toma Arhiđakon’“ (str. 77-84). Naposljetku osobno iskustvo studiranja približava nam Mario Šimundić u radu „Kako sam odrastao na Filozofskom fakultetu u Splitu i kako je odrastao moj Odsjek za povijest... Nešto sjećanja na nedavne studentske dane“ (str. 85-88).

Drugi dio – Pars secunda: Rasprave i prilozi profesora, suradnika, prijatelja (Studia et contributiones in hac Sectione historiae docentium necnon aliquorum externorum historiae cultorum, str. 89-578) donosi znanstvene i stručne radove zaposlenika, bivših i sadašnjih suradnika, te prijatelja Odsjeka za povijest. Radovi su poredani po vremenskom rasponu

tema koje obrađuju i pokrivaju razdoblje od početaka pisane povijesti na istočnojadranskoj obali do druge polovice 20. stoljeća. Jasna Jeličić Radonić u radu „Nekoliko pitanja iz povijesti otoka i grada Fara“ (str. 91-107) oskudne vijesti antičkih pisaca o grčkoj kolonizaciji otoka Hvara nastoji razjasniti rezultatima arheoloških istraživanja, pri čemu otvara i rasvjetljuje niz istraživačkih pitanja iz najranije povijesti grčkog grada Fara. Ivan Matijević u radu „Spominje li natpis CIL 3, 8738 konzularnog kornikularija ili beneficijarija?“ (str. 109-117) raspravlja o nadgrobnom natpisu vojnika XI. legije *Claudia pia fidelis* koji je služio u uredu namjesnika provincije Dalmacije, pri čemu se točna rekonstrukcija službe problematizira u kontekstu upravne i vojne organizacije Dalmacije u doba kasnog principata. Bogatom salonitanskom arheološkom naslijeđu pripadaju i natpisi koji spominju kult Velike Majke, njih je sistematizirala i kontekstualizirala Inga Vilogorac Brčić u radu „Salonitanska sveta mjesta Velike Majke Kibeles“ (str. 119-134). Uvriježena mišljenja da je Priskin lik preklesan u svojevrsnom *damnatio memoriae* dovodi u pitanje Nenad Cambi iznoseću ujedno hipotezu da je zapravo riječ o njezinoj posmrtnoj divinizaciji u radu „*Prisca* u frizu Dioklecijanova mauzoleja i *Valeria* na tzv. Malom slavoluku u Galerijevoj palači u Solunu“ (str. 135-148). Nejasna srednjovjekovna geografska terminologija često dovodi povjesničara u dvojbu oko tumačenja pojedinih kroničarskih vijesti. Jednu takvu dvojbu oko crkvene pripadnosti Dalmacije rasvjetljava Ivan Basić u radu „Dalmatinski biskupi na crkvenom saboru u Hijereji 754. godine“ (str. 149-195), zaključujući da se sporni spomen dalmatinskih biskupa sredinom 8. stoljeća nije nužno morao odnositi na stvarni povijesni prostor bizantske pokrajine Dalmacije. U radu „Nekoliko opažanja o začetcima štovanja sv. Krševana u Dalmaciji u ranome srednjem vijeku“ (str. 197-222) Trpimir Vedriš analizira kronološku i kontekstualnu mrežu svetačkih kultova i time otvara neke nove mogućnosti tumačenja uvijek nedovoljno razjašnjene ranosrednjovjekovne hrvatske povijesti. I u samom naslovu ovog zbornika krije se pozivanje na tradiciju slavnog splitskog pisca Tome Arhidakona. Mirjana Matijević Sokol, pak, u radu „O nekim stilskim, jezičnim i strukturnim osobitostima Salonitanske povijesti Tome Arhidakona Splitsanina“ (str. 223-238) njegovo djelo smješta u žanr *gesta episcoporum* i analizira Tomin latinitet, te stilske i strukturne aspekte njegovog djela. Materijalne uvjete radne i stambene svakidašnjice splitskog obrtništva u 15. stoljeću na temelju analize bilježničkih spisa analizira Tonija Andrić u radu „Oprema stambenih i radnih prostora splitskih obrtnika u kasnom srednjem vijeku“ (str. 239-271), te ukazuje na socijalnu diferencijaciju koja je postojala između profitabilnijih i neprofitabilnijih obrtničkih struka. Na važnost traženja spomena hrvatskih zemalja u izvorima nastalim izvan Hrvatske upozorava rad Nevena Budaka „Putovanje Ivana VIII. Paleologa i patrijarha Josipa II. duž istočne jadranske obale“ (str. 273-281), u kojem autor nalazi ne samo trag prolaska i pristajanja cara i patrijarha na hrvatskoj obali, nego i trag hrvatskih migranata u Veneciju koji su služili kao veslači na galijama u tom putovanju. Znameniti grbovnik Korjenić-Neorić i s njim povezana ilirska heraldika dugo su zaokupljali pažnju povjesničara, a Stjepan Ćosić u radu „Španjolski grbovi u grbovniku Korjenić-Neorića iz 1595.“ (str. 283-308) stavlja taj izvor u vremenski i namjenbeni kontekst. Naime, tim je grbovnikom pučanski rod Korjenić-Neorić i njegovi ogranci, tj. rođaci, koji su se uspjeli do visokih službi u španjolskoj armadi, nastojao izmišljanjem tradicije i mistifikacijom vlastite prošlosti legitimirati svoj zahtjev za stjecanjem španjolskog plemstva. Vicko Kapitanović u radu „Društveni i religiozni život katolika na području današnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine na prijelazu iz XVI. u XVII. stoljeće“ (str. 309-332) prikazuje svu kompleksnost i šarolikost položaja katolika pod osmanskom vlašću i odjek tridentinske

obnove u različitim upravnim i vjerskim okruženjima. Povezujući iskustva europskih historiografija u istraživanju zemljišnih razdioba s vlastitim istraživanjima, Marko Rimac u radu „Ima li u Hrvatskoj *Open field*-a? Zemljišna razdioba u selu Vojnić 1705. godine“ (str. 333-388) donosi model proučavanja zemljišnih razdioba i na hrvatskom tlu. Uvriježena gledanja na Francusku revoluciju kao isključivo pozitivni povijesni događaj propitkuje Edi Miloš u radu „Mitovi i stvarnosti Francuske revolucije“ (str. 389-401) i upozorava na nasilje i destruktivnost koja je bila jedno od glavnih obilježja tog razdoblja francuske povijesti. Zanimljivu biografiju dalmatinskog svećenika čija je erudicija i publicistička djelatnost nadrastala dosege svoje sredine i kratkovidnost globalnih političkih rješenja donosi Slavko Kovačić u radu „Svećenik i publicist don Eugen Marija Vusio – Blagorod Makaranin (1850.-1929.) i njegovi prijedlozi za poboljšanje društveno-ekonomskoga i državno-političkoga stanja u Dalmaciji i cijeloj Habsburškoj Monarhiji“ (str. 403-450). U radu „Dalmacija u procesima stvaranja moderne nacije u 19. i 20. stoljeću“ (str. 451-477) Aleksandar Jakir razmatra oblikovanje i razvijanje nacionalnih identiteta, osobito jugoslavenskog i hrvatskog, u Dalmaciji. Analiziraju se i okolnosti koje su dovele do kraha jugoslavenske nacionalne ideje, isprva jako prisutne među intelektualcima, što je dovelo do jačanja hrvatskog nacionalnog identiteta među širim slojevima dalmatinskog stanovništva. Nikola Anušić u radu „Utjecaj pandemije španjolske gripe 1918. – 1919. na poslijeratnu demografsku obnovu u sjevernoj Hrvatskoj“ (str. 479-498) analizira nizove demografskih podataka i dolazi do rezultata koji pokazuju da su demografski procesi u poslijeratnoj Hrvatskoj bili pod utjecajem dvaju negativnih čimbenika, tj. samih ratnih gubitaka i epidemije španjolske gripe. Drago Roksandić propituje djelovanje uglednog odvjetnika i političara dr. Uroša Desnice na važnoj povijesnoj prekretnici za Dalmaciju u radu „Dr. Uroš Desnica 1918.–1921.: životopisne nedoumice na raskrižju epoha“ (str. 499-511). Mladenko Domazet u radu „Stari Grad na Hvaru u međuratnome razdoblju 1918.-1941. godine“ (str. 513-534) analizira mikrohistorijske procese u Starom Gradu na Hvaru u razdoblju regresije otočnog gospodarstva i uznapredovale prekomorske emigracije. Dragan Markovina u radu „Mediterranske igre Splita 1979.: Presudni korak u modernizaciji grada“ (str. 535-553) smatra da je uspješna kandidatura Splita za Mediteranske igre 1979. dovela do zahtjeva za izgradnjom sadržaja i infrastrukture potrebnih za njihovo održavanje, te da je proces njihove izgradnje u konačnici poslužio i za dizanje urbanog standarda samog grada. Aktivnosti koje su dovele do postavljanja spomen ploče glasovitom renesansnom filozofu hrvatskih korijena, i utjecaj koji je njezino postavljanje imalo za razvoj hrvatsko-talijanskih kulturnih odnosa i vrednovanja zajedničke baštine analizira Emilio Marin u radu „La lapide in memoria di Francesco Patrizi sulla chiesa romana di Sant’Onofrio“ (str. 555-564). Ovu cjelinu zaključuje Nikša Varezić prikazima triju najnovijih izdanja Odsjeka za povijest „Tri izdanja Odsjeka za povijest“ (str. 565-578) i to knjige Vicka Kapitanovića *Povijesna vrela i pomoćne znanosti* (2012.), knjige Massimiliana Valentea *Diplomazia pontificia e Regno dei Serbi, Croati e Sloveni (1918 – 1929)* (2012.) i knjige Josipa Vrandečića *Borba za Jadran u ranom novom vijeku: mletačko-osmanski ratovi u venecijanskoj nuncijaturi* (2013.).

Na kraju zbornika nalaze se i tri priloga u kojima su popisani diplomski radovi splitskih studenata povijesti od akademske godine 2008./2009. do 2013./2014. (str. 581-584), zatim popis svih izdanja Odsjeka za povijest (str. 585-589) i shematski prikaz studija povijesti na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu (str. 591). Naposljetku se donosi popis recenzenata i kazalo imena.

Uistinu opsežni zbornik u izdanju Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu predstavlja dosege dosadašnjeg rada tog historiografskog žarišta, pri čemu su od velikog značaja i radovi djelatnika sestrinskog Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Mnogi od tih radova otvaraju potpuno nove vidike i istraživačka pitanja dosad nepostavljena u hrvatskoj historiografiji te se možemo s pravom nadati da će splitski historiografski krug ne samo opstati nego da će se na jednom od izvorišta hrvatske historiografije razviti skupina povjesničara koja će je obogatiti i ojačati novim i inovativnim pristupom.

Zrinka Podhraški Čizmek

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

46

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase, sans-serif font.

ZAGREB 2014.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 46

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Vlatko Previšić

Glavni urednik / Editor-in-Chief

Hrvoje Gračanin

Uredništvo / Editorial Board

Bruna Kuntić-Makvić (stara povijest/ancient history), Zrinka Nikolić Jakus (srednji vijek/
medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac
(moderna povijest/modern history), Tvrтко Jakovina (suvremena povijest/contemporary history),
Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko
Bratož (Ljubljana), Snježana Buzov (Columbus, Ohio), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki
(Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Alojz Ivanišević (Wien),
Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz),
Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),
Nada Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),
Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršna urednica za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Kristina Milković

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb

Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske,

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS

Naslovna stranica

Iva Mandić

Grafičko oblikovanje i računalni slog

Ivanka Cokol

Lektura

Jadranka Brnčić

Tisak

Web2tisak, Zagreb

Naklada

250 primjeraka

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*